

UDK

Зоран Рисџић,
адвокат из Новог Сада

Рајна Андрић,
адвокат из Београда

Др Владимир Чоловић,
директор Института за упоредно право

МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА О АНЕКСУ „Г” СПОРАЗУМА О ПИТАЊИМА СУКЦЕСИЈЕ СФРЈ*

*Приказ рада Конференције и донете Декларације о поштовању
преузетих међународних обавеза*

І. Увод

У Београду је 7. фебруара 2020. године одржана Међународна конференција о Анексу „Г” Споразума о питањима сукцесије СФРЈ потписаног у Бечу и накнадно ратификованог, без резерви, у свим државама насталим распадом СФРЈ; Споразум је ступио на снагу 2004. године.¹

Међународну конференцију организовали су Удружење правника Србије, Институт за упоредно право и Удружење оштећених правних

---

* Коаутори прилога су чланови Организационог одбора Међународне конференције о Анексу „Г” уз Споразум о питањима сукцесије

¹ Споразум о питањима сукцесије (*Agreement on Succession Issues*) – Закон о потврђивању споразума о питањима сукцесије, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 6/2002; Анекс „Г” носи наслов „Приватна својина и стечена права”.

лица „Одузета имовина”, уз подршку Мултидисциплинарног центра за подстицање интеграционих процеса и хармонизацију права, Удружења за одштетно право и осигурање и Удружења за компаративно право, као и многобројних адвоката из региона. Извршни организатор Конференције било је друштво *NOVA consulting*.

На Конференцији је било 66 учесника из БиХ, Републике Хрватске, Републике Словеније, Републике Србије и Сједињених Америчких Држава. Активни учесник Конференције био је и господин Вилијам Монтгомери.²

Саопштења на Конференцији поднели су: Рајна Андрић, адвокат из Београда; др Ванда Божић, доцент на Привредној академији у Београду; чланови Академије наука и умјетности Републике Српске Радован Вукадиновић и Миодраг Орлић, председник Удружења правника Србије и председник Удружења за упоредно право; Љубодраг Пљакић, вишегодишњи судија Врховног суда Србије; Зоран Ристић, адвокат из Новог Сада; Ратомир Слијепчевић, председник Мултидисциплинарног центра за подстицање интеграционих процеса и хармонизацију права; академик САНУ Драгослав Словић; мр Сулејман Табаковић; Предраг Трифуновић, вишегодишњи судија Врховног касационог суда Србије; проф. др Владимир Чоловић, директор Института за упоредно право.

Писане прилоге за Конференцију припремили су: Рајна Андрић, адвокат из Београда; др Ванда Божић; члан академије наука и умјетности Републике Српске Витомир Поповић; проф. др Здравко Петровић, адвокат из Београда; мр Сулејман Табаковић; проф. др Владимир Чоловић.

Након излагања извјештаја и писаних прилога и дискусије, на Конференцији је донета следећа:

---

² Господин Монтгомери био је сведок и активни учесник догађања која су претходила и довела до ратификације Споразума, као амбасадор САД у Републици Хрватској од 1998. до 2000. године, за време преговора о међународном Споразуму и касније, као амбасадор САД у Републици Србији од 2001. до 2004. године. Био је представник Стејт департмента, као специјални саветник за имплементацију мира у БиХ, од 1996. до 1998. године.

ДЕКЛАРАЦИЈА О ПОШТОВАЊУ ПРЕУЗЕТИХ МЕЂУНАРОДНИХ ОБАВЕЗА

1. Уводне констатације³

1. Споразум о питањима сукцесије СФРЈ, као историјски документ, ратификован је, без резерви, у парламентима свих држава наследница насталим распадом СФРЈ.⁴ Споразум је припремљен у складу са међународним правом и представља сет извршних одредби, и са њима повезаних принципа, које дефинишу правне последице настале распадом СФРЈ, на начин да усмеравају права и дужности бивше државе на њене државе наследнице. Та права и дужности односе се, између осталог, и на имовинска и стечена права физичких и правних лица, посебно у Анексу „Г”.

Међународна конференција заложила се за афирмацију међународног права, уз искључење политизације разматране правне проблематике. Мотивисана је намером да допринесе: владавини права, смањењу и спречавању будућих штетних економских последица субјектима на које се Анекс „Г” односи, елиминисању правне несигурности, стабилизацији пословне климе у регији и уклањању регионалне правне и економске, па и хуманитарне тензије. Оне се, иначе, одлагањем примене Анекса „Г” свакодневно увећавају.

2. Узајамност и реципроцитет у понашању страна уговорница у међународном праву је правна последица начела суверености и равноправ-

---

³ Као што је познато, након завршетка оружаних сукоба на појединим просторима бивше заједничке државе СФРЈ, формирано је пет новонасталих међународно признатих држава, Босна и Херцеговина, Република Хрватска, Република Македонија, Република Словенија и Савезна Република Југославија, које су потписале мултилатерални међународни Споразум о питањима сукцесије, у Бечу, 29. јуна 2001. године. Ступање на снагу Споразума је условљено обавезом његовог ратификовања у парламентима новонасталих држава. Македонија, БиХ, Словенија и СР Југославија ратификовали су Споразум 2002. године. Република Хрватска је ратификовала Споразум 3. марта 2004. године. Према међународним условима и Бечким конвенцијама, Споразум је ступио на снагу 4. јуна 2004. године и депонован је Секретаријату Уједињених нација. У току ратификације Споразума дошло је до дисолуције заједничке државе СРЈ на две државе: Републику Србију и Црну Гору; оне су међусобним уговорима регулисале сва питања дисолуције државе, па и питање сукцесије.

⁴ Споразум о питањима сукцесије заснован је на: сагласности воље потписника споразума држава сукцесора, одредбама уговора о сукцесији у важећем међународном праву, Бечким конвенцијама о праву међународних уговора, Бечкој конвенцији о сукцесији у вези с правом међународних уговора, и на националним законодавствима која третирају то правно подручје.

ности држава као основног политичког принципа на коме почива савремени међународни поредак. Тај принцип је потврђен као начело суверене једнакости држава (члан 2. тачка 1. Повеље УН). Чланом 26. Бечке конвенције о поштовању уговорног права успостављен је принцип *pacta sun servanda*, што значи да се закључени уговор мора поштовати. То је општеприхваћено и императивно правило и националног и међународног уговорног права. Његово кршење повлачи одговарајуће санкције. Чланом 27. Бечке конвенције предвиђено је да се ниједна чланица не може позивати на одредбе свога унутрашњег права да би оправдала неизвршавање одредаба ратификованих уговора које су изнад националног законодавства и њихове се одредбе могу мењати или укидати само уз услове и на начин који су у њима утврђени или сагласно општим правилима међународног права.

3. Неприхватљива је зато пракса институција у државама сукцесорима које оспоравају и не спроводе обавезе преузете Споразумом о сукцесији, као и осталим наведеним међународним правним изворима који су интегрални део њиховог националног законодавства. Посебно не би смеле да негирају и оспоравају право својине познатим власницима, негирајући њихово право уредбама, законима и праксом судова или других институција у поступцима заштите легално стечених имовинских права.

4. Основни циљ Међународне конференције био је да анализира разлоге због којих се не спроводи Анекс „Г”, иако су се новонастале државе ратификацијом Споразума на то изричито обавезале и да образложи правно становиште о директној примењивости Анекса „Г”, без икаквих додатних ограничења и резерви. Међународна конференција захтева гаранцију од држава потписница за доследну и ефикасну примену Споразумом преузетих обавеза, на бази међународног права, европских правних тековина и међународних конвенција. При том су учесници Конференције имали у виду да је Споразум склопљен под покровитељством Интернационалне конференције за бившу СФРЈ, формиране 1992. године заједничким учешћем Уједињених нација, Европске уније и Савета за примену мира у којем су САД активно учествовале и с циљем подстицања добросуседских односа између новонасталих држава на територији бивше СФРЈ.

5. На Међународној конференцији изнети су захтеви за:

– директном применом свих обавеза из Анекса „Г”, са нагласком на успоставу стечених права која су важила на дан 31. децембра 1990. године,

- односно обештећењу за одузету или уништену имовину уколико натурална реституција није физички могућа;
- ефикасношћу применом одредби из Анекса „Г” у државама које га директно примењују у својим судовима и управним телима;
  - стириктним поштовањем међународној уговорној права;
  - афирмацијом начела правне државе, једнакој поштовања и елиминисање дискриминације;
  - доследним ресектовањем намене и сврхе Анекса „Г” у складу са Повељом УН и Првим протоколом уз Европску Конвенцију о људским правима и основним слободама у циљу подстицања доктрине стечених права у случајевима сукцесије држава.

2. Неспорне чињенице

6. Скоро 30 година бивши резиденти СФРЈ, а садашња правна и физичка лица из држава наследница СФРЈ, титулари својинских и других имовинских права само из Републике Србије и БиХ лишени су стварно-правних овлашћења и стечених права посебно дискриминаторским актима Републике Хрватске из 1992. и 1994. године којима су грубо повређене одредбе члана 14. Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода о апсолутној забрани дискриминације. Они су без икакве кривице и било какве накнаде лишени могућности да користе, располажу и привређују својом имовином. То доказује и селективна примена Анекса „Г” од стране Републике Хрватске. Она је, за разлику од односа према лицима из Србије и БиХ, реституцију извршила према правним субјектима из Словеније и Македоније.

7. Анекс „Г” несумњиво осигурава континуитет права над имовином и стеченим правима која су важила на дан 31. децембар 1990. године. Он, такође, проглашава све накнадне правне радње настале после тог рока, извршене без сагласности носиоца тих права, неважећим и као да се никада нису догодиле (одредба „Null and Void”). У својој суштини Анекс „Г” не решава својинска и друга имовинско-правна питања међу различитим правним субјектима, већ гарантује континуитет права својине и других стечених имовинских права субјеката бивше СФРЈ у државама сукцесорима.

8. Обавезне одредбе у Анексу „Г” о заштити својинских и стечених права државе морају се без одлагања поштовати и применити, јер су их државе Споразума прихватиле у „доброј вери”, без резерве, као коначне. То је иначе његовом ратификацијом постало извршно.

Правни основ за натуралну реституцију одузетих својинских и других имовинских права, односно новчано обештећење садржан је у члану 2. Анекса „Г” у коме је то јасно, принципијелно и правично утврђено.⁵

9. Већ 16 година се, посебно у Републици Хрватској, систематски опструише примена Анекса „Г”, док је у неким државама потписницама Споразума његова примена неефикасна, иако су по члану 8. Споразума и члану 4. Анекса „Г” државе дужне да осигурају мере за ефикасну примену његових одредби и ускладе своје национално законодавство како би одредбе Споразума биле прихваћене и поштоване у судовима и државним институцијама. Овим одредбама се изричито забрањује државама сукцесорима да неиспуњење обавезе из Споразума правдају колизијом са домаћим законодавством. Утолико је позивање Републике Хрватске на њене уредбе и законе из 1992, 1994, а и 2018. године, правно неприхватљиво и супротно не само Европској конвенцији о заштити људских права и основних слобода, већ и основним интенцијама Универзалне декларације о људским правима УН, Међународног пакта УН о грађанским и политичким правима, као и Међународног пакта УН о економским, социјалним и културним правима из 1966. године.

3. Општеприхваћене констатације и захтеви

10. Ратификовани међународноправни акти, према уставима свих држава потписница, хијерархијски су изнад националних закона и других подзаконских прописа и зато морају да буду усклађени са њима.

Анекс „Г”, као мултилатерални међународни споразум је део међународног права,⁶ уставног и правног поретка потписница, држава

---

⁵ У члану 2 Анекса „Г” је изричито утврђено следеће: „Права на покретну и непокретну имовину која се налази на територији државе сукцесора и на коју су грађани или друга правна лица СФРЈ имали право на дан 31. децембра 1990. године биће призната, заштићена и враћена у првобитно стање од стране те државе у складу са утврђеним стандардима и нормама међународног права и то независно од националности, држављанства, боравишта или пребивалишта таквих лица. Овим се обухватају лица која су након 31. децембра 1990. године стекла држављанство или ново пребивалиште или боравиште у држави различитој од државе сукцесора. Особе које нису биле у могућности да остваре таква права имаће право на накнаду у складу са грађанским и међународним правним нормама.”

У савременом домаћем и међународном праву, посебно и Европској конвенцији о заштити људских права и основних слобода, право својине и друга стечена имовинска права су неприкосновена и морају да уживају најефикаснију правну заштиту, а у случају њиховог ограничавања предвиђена је одговарајућа компензација.

⁶ Ратификовани међународноправни акти, према уставима свих држава потписница, хијерархијски су изнад националних закона и зато домаћи прописи морају да буду усклађени са међународним изворима права.

наследница СФРЈ и саставни део њиховог правног система са најјачом правном снагом.

Државе наследнице СФРЈ биле су у обавези да своје унутрашње законодавство ускладе са одредбама Споразума о питањима сукцесије. Будући да Споразум представља вишестрани међународни уговор, исти се морао спроводити у пракси *bona fide* и у складу са Повељом УН. То практично значи и сходно општем међународном праву кодификованом у Конвенцији о праву уговора из 1969. године, које *inter alia*, подразумева примену начела *pacta sunt servanda*, по којем су државе дужне да извршавају своје преузете међународне уговорне обавезе.

11. Материјална штета настала неприменом Анекса „Г”, због: помањкања правне и физичке заштите; забране државине, располагања и коришћења, као и због изгубљене добити сваким даном се све више повећава. Оштећена правна лица, према Анексу „Г” и грађанској и међународној правној пракси и нормама имају право на одштету која им мора бити исплаћена од стране државе која је пропустила применити одредбе Анекса „Г”.

12. Неприхватљив је став да се Анекс „Г” не треба да примени у сопственој држави, уколико га друге потписнице не примењују на својој територији уз непринципијално образложење позивањем на реципроцитете. Они не смеју да дерогирају примену најјачег закона и универзално прихваћену правну етику о поштовању заштићених људских права.

13. Из Анекса „Г” несумњиво произлази да се морају свим оштећеним вратити одузета имовинска права, и поништити правне последице таквог насилног трансфера извршеног мимо њихове воље. То значи да имовина на коју се то право односи мора бити враћена у посед у оном фактичком физичком стању, односно правном статусу какви су били на дан 31. децембра 1990. године, те да се обештете обесправљени у складу са грађанским и међународним правним нормама. Новчано обештећење се односи на оне којима одговорна држава није у могућности и стању да та права заштитити, призна и изврши реалну реституцију одузете имовине или ако оштећени изричито захтева тај облик надокнаде. При том, оправдано је очекивати политичку, правну, евентуално и материјалну подршку Европске уније и заинтересованих држава, како би се олакшао материјални положај државе дужника и оштећених лица.

4. Неосновано условљавање

14. Државе које не спроводе Анекс „Г” дужне су да то учине по одредбама Споразума путем ефикасних мера као што су наредбе судовима и државним институцијама о начину његове неодложне примене. Условљавање спровођења Споразумом преузете међународне обавезе о реституцији односно обештећењу оштећених, закључењем билатералног споразума о имовинско-правним питањима или накнадним повезивањем за компензацију „ратне штете”, за коју оштећени правни субјекти нису одговорни, представља недозвољену опструкцију, па чак и суспензију тог интегралног дела Споразума. Наиме, Анекс „Г” не решава будуће имовинско-правне односе међу државама наследницама, већ само успоставља стање имовинских права бивших резидената СФРЈ на дан 31. децембра 1990. године у смислу сукцесије права и обавеза нестале бивше државе, на њене наследнице, и поништава насилни трансфер тог права, јер то представља својеврсно и у правној историји незабележено „правно насиље”.⁷

15. Одлукама Европског суда за људска права да се прогласи ненадлежним по поднетим предметима, користећи принцип *ratio temporis*, неоправдано је онемогућено правним лицима које штити Анекс „Г” да заштиту остваре у складу са чланом 1 првог Протокола уз Европску конвенцију о људским правима, о заштити несметаног уживања сопствене имовине.

16. Република Хрватска неосновано условљава примену Анекса „Г” због непостојања билатералног споразума са Републиком Србијом и БиХ које иначе није закључила већ скоро 16 година. У Анексу „Г” билатерални споразум наведен је само као евентуална могућност искључиво с циљем његове ефикасније примене. Међутим, опште је прихваћен став да Анекс „Г” треба директно применити и без додатних билатералних споразума. Споразум о питањима сукцесије се мора спровести у целини и у свим државама и то без одлагања. Није дозвољена његова селективна примена, а посебно његово игнорисање у појединим републикама.

5. Извршавање преузетих обавеза

17. Према важећим законима држава сукцесора о закључивању и извршавању међународних уговора за спровођење преузетих међународних обавеза надлежан је управни орган државе потписнице.

---

⁷ Само из Републике Србије има више од 200 правних лица и многобројних појединаца у њима који *de facto* већ 30 година трпе материјалне штетне последице.

Конференција предлаже да се без одлагања припреми и одржи вишедневна седница Сталног мешовитог комитета на којој би требало деблокирати примену Анекса „Г” инсистирањем на непосредној, промтној и ефикасној заштити оштећених правних лица.

Извршавање одредби Анекса „Г” мора се обавити на начин да се у земљишним књигама, односно Катастру непокретности, на основу члана 2б Анекса „Г” спроведе *ex officio* поништавање уписа под принудом, мимо воље носиоца имовинског права на дан 31. децембра 1990. године и да се тако пониште правни ефекти присилног трансфера имовинског права на Републику Хрватску, по принципу „Null and Void” по којем се принудни пренос права никада није ни догодио. У складу са националним законима о земљишним књигама, односно катастру непокретности мора се омогућити без дискриминације упис својинских и других имовинских права на конкретној имовини резидента из друге државе, уважавајући статус на дан 31. децембра 1990. године. Неопходно је да се ставе ван снаге сви закони и прописи који су у колизији са одредбама Анекса „Г”. То би допринело још већем међурејубличком поштовању и међусобном уважавању.

18. Нема сумње да важећи правни систем пружа и могућност да се реализација одредби Анекса „Г” легално оствари директно и неодложно у свим неспорним случајевима применом општеприхваћеног облигационо-правног института о стицању без основа (неоснованом обогаћењу). Наиме, самим ступањем на снагу Споразума још 2004. године „отпао” је законски или други правни основ одузимања права својине или других стечених права, односно ограничавања коришћења иностране приватне имовине. Задржавање одузетих имовинских права представља својеврсно неосновано обогаћење од стране државе која не поштује своје ратификоване Споразумом преузете међународне обавезе.

19. Учесници Конференције предлажу и да се Скупштини Савета Европе и Комитету министара достави иницијатива о утврђивању санкција за државе чланице ЕУ, које игноришу своје преузете међународне обавезе и европске правне тековине у виду јавне опомене или ускраћивања коришћења средстава егалитарног фонда из буџета ЕУ.

20. Учесници Конференције инсистирају и на активној и делотворној активности Комисије за примену Споразума о сукцесији која би требало, без одлагања, да захтева директну примену Анекса „Г” и да се закони који су у супротности са одредбама Анекса „Г” ставе ван снаге.

У том смислу, очекује се принципијелна политичка подршка и активно учешће надлежних државних институција у остваривању леги-

тимне заштите оштећених субјеката којима се скоро три деценије повређују основна људска права.

6. Закључак

Учесници Међународне конференције оправдано очекују од свих држава сукцесора бивше СФРЈ у којима доминира владавина права да поштују међународно право и спроведу Споразумом преузете обавезе из Анекса „Г” без резерве и одлагања. То ће се постићи само неодложном и ефикасном применом Анекса „Г”, уз правну, моралну и материјалну подршку и помоћ Европске уније, под чијим покровитељством и конструктивним ангажовањем је закључен Споразум о питањима сукцесије. Од институција УН, ЕУ и САД очекује се да се укључе у решавање проблема директног спровођења Анекса „Г”, као што су то чиниле за време његовог преговарања у духу међународног права и стабилизације регије. Она се неће смирити и стабилизovati док су отворена питања сукцесије стечених права и права на имовину не реше како то Анекс „Г” принципијелно и правично прописује.

Закључено је да се са интегралном садржином Декларације Међународне конференције упозна најшира домаћа и међународна јавност.”

II. Закључна напомена

На Конференцији је закључено да се Декларација достави, пре свега: републичким владама и надлежним републичким министарствима потписника Споразума; правосудним институцијама у свим бившим југословенским републикама; Скупштини Савета Европе; Секретаријату УН и Савету безбедности УН; Европском суду за људска права у Стразбуру; Савету за људска права у Женеви; Међународном суду правде; Комитету министара ЕУ; невладиним организацијама; члановима удружења оштећених правних лица; адвокатским и привредним коморама; ОЕБС-у и другим институцијама и организацијама које су надлежне, одговорне или заинтересоване за заштиту људских права и основних слобода.

Zoran Ristić, attorney at law in Novi Sad

Rajna Andrić, attorney at law in Belgrade

Vladimir Čolović, PhD, director of Institute for Comparative Law

Co-authors of the review are members of the Organisational Committee of the Conference

INTERNATIONAL CONFERENCE DEDICATED TO ANNEX „G” OF
AGREEMENT ON SUCCESSION ISSUES OF SFRY

*Presentation of work of the Conference and review of issued Declaration on Respect of
Accepted International Obligations*

International conference dedicated to application of Annex „G” of the Agreement on Succession Issues of former SFRY was held in Belgrade in February 2020, with participation of distinguished scholars, judges and attorneys at law from Republic of Serbia, Republic of Croatia, Republic of Slovenia, Bosnia and Herzegovina, and United State of America. Organizers of the event were Association of Lawyers of Serbia, Institute for Comparative Law, and Association of Damaged Legal Persons „Confiscated Property”, with support of Association for Comparative Law, Inter-disciplinary Center for Promotion of Integration Processes and Harmonization of Law and Association for Compensation Law and Insurance.

The Conference analyzed the practice of application of Annex „G” (under the heading „Private Property and Acquired Rights”) in signatories states; in that regard, the Conference stressed that that non-adherence to Annex „G” provisions is directly contrary to international obligations of the states, arising out from different international agreements and other international documents. The Conference noted in particular unacceptable practice of the state bodies of the Republic of Croatia, that violate the rights of the persons from other former Yugoslav states by invoking local laws and regulations; the Conference emphasized that this argument cannot be used as the pretext for breach of international obligations of the state. The Conference accepted the Declaration on Respect of Accepted International Obligations. The said Conference document specifies the source of the states’ duty to respect obligations arising out from the international agreements, and reiterates the principle of supremacy of international obligations of the states over their internal legal rules. The Declaration enumerates the substantial violation of the Succession Agreement by the Republic of Croatia and presents the measures that have to be undertaken by this state, as well as other signatories of the Agreement, for the purpose of creating the legal system where the individual right of the persons, precisely and comprehensively stipulated in the Succession Agreement and its Annex „G”, will be fully respected.

The Conference concluded that the Declaration should be distributed to the state signatories of the Succession Agreement and their respective authorities, as well as to the international organizations interested or in charge of human rights and individual freedom.

The review presents the background of the drafting and conclusion of the Agreement on the Succession Issues and gives the necessary details on the work and participants at the Conference.

The full text of the Declaration is given in the review.